

Oorlogsmonument Deinze De Piocheur

COLLECTIE

CLS Wereldoorlog I

INVENTARISNUMMER

D_CLS_2013_001

BESCHRIJVING

Ter nagedachtenis van W.O.I richtte de stad Deinze in 1922 een zeer monumentaal herdenkingsmonument op. Het werk wordt algemeen beschouwd als één van de artistiek meest geslaagde herdenkingsmonumenten van de streek. Het oorlogsmonument bevindt zich op het kerkplein (het huidige Sint-Poppoplein), in het centrum van Deinze. Het monument werd al verscheidene keren verplaatst, maar bleef altijd dichtbij de kerk staan. Dit oorlogsmonument werd in het bijzijn van kroonprins Leopold (de latere koning Leopold III) op 8 oktober 1922 onthuld.

Dit monument is van de hand van de Deinse kunstenaar Antoon Van Parys (1884-1968). Gedurende zijn lange carrière heeft Van Parys enorm veel geproduceerd. Graf- en oorlogsmonumenten namen een belangrijke plaats in binnen zijn uitgebreid oeuvre. Zijn oorlogsmonumenten onderscheiden zich doordat ze een regelrechte aanklacht zijn tegen het oorlogsgeweld. Van Parys laat de gruwel, de vernietiging en het lijden zien die de oorlog met zich meebrengt. Hij slaagde er ook in een mystieke ingetogen sfeer rond zijn monumenten te creëren. Op zijn oorlogsmonumenten is er geen plaats voor triomf. Zelfs de vreugde voor de overwinning wordt zelden getoond. Blijkbaar raakte Antoon hiermee een gevoelig snaar, want de Deinse kunstenaar kreeg ook de kans om in De Westhoek enkele zeer imposante herdenkingsmonumenten te realiseren. Vandaag de dag wordt Antoon nog steeds geloofd voor het feit dat hij de oorlog op zo een serene wijze herdacht.

Het eigenlijke oorlogsmonument bestaat uit een groot massief stuk arduin met daarop het levensgrote bronzen beeld van een man. Het beeld van de man is het belangrijkste element van het gedenkteken. Voormalig Deins brandweerman Emiel Vandenberghe zou model gestaan hebben voor dit bronzen beeld. De man in ontbloot bovenlijf houdt een pikhouweel in de handen. Hij ruimt het puin op die de oorlog achtergelaten heeft. Het blok arduin waar het bronzen beeld op staat, is naar rechts afgeschuind en aan de bovenkant door Van Parys ruw behouwen. Dit was Antoons manier om het puin te simuleren dat moest opgeruimd worden. De beeldhouwer wees er zo ook op dat de oorlog alleen maar vernielingen achterliet. Het kernthema van het oorlogsgedenkteken is de wederopbouw na de vernieling. Dit oorlogsmonument kreeg ook een titel, namelijk 'de piocheur', naar het beeld van de man met het pikhouweel die het puin ruimt.

De wanden van het massieve blok arduin van gedenkteken zijn ook bewerkt. In laagrelief beitelde Van Parys twee figuren op de voorkant van het blok. Een soldaat in uniform, maar zonder wapen en een boerenjongen op klompen dragen een gesneuvelde in een draagzak weg. De boerenjongen is naar alle waarschijnlijkheid een gevangene, want op zijn mouw staan er letters. De zak waarin het lichaam van de gesneuvelde ligt is bevestigd aan een draagstok, zodat beide mannen het lijk makkelijker kunnen wegdragen. Het is vrij zeldzaam dat een soldaat en een gewone burger samen op een oorlogsmonument voorkomen. Het is eveneens vrij uitzonderlijk dat hier een militair wordt voorgesteld die een gesneuvelde helpt wegdragen. De sfeer van een

triumfantelijk soldaat die de oorlog heeft gewonnen is ver te zoeken. Hier wordt getoond dat zowel de militair als de gewone boerenjongen zwaar werden getroffen door de oorlog. Met dit tafereel wordt op pakkende wijze de gruwel en het leed getoond die de oorlog met zich meebrengt. Van overwinnaars is geen sprake. Aan de linkerzijde van dit tafereel zijn eveneens in laagrelief twee kruisen gebeiteld onder een zadeldak. Iets meer naar de achtergrond toe is een derde kruis te zien, maar dan zonder zadeldak.

Deze symbolen verwijzen naar Christus die op Golgotha werd gekruisigd tussen de Goede en Slechte Moordenaar. Het christelijke geloof kreeg door de aanwezigheid van die symbolen een plaats op het oorlogsgedenkteken van Deinze. Op de voorkant van het Deinse oorlogsmonument is de tekst 'De Stad Deinze aan hare dooden 1914-1918' aangebracht in witgeschilderde verdiepte letters. Aan het lettertype kan men meteen zien dat het monument van Van Parys is. Deze vorm van letters gebruikte de kunstenaar bijna op ieder werk. Dit lettertype zullen we nog vaak tegenkomen op de herdenkingsmonumenten in de streek. Onderaan het massieve blok arduin is ook '1940-1945' in witte letters aangebracht, maar dit is een latere toevoeging. Op de linker- en rechterzijde van het arduinen blok zijn de namen van de Deinse oorlogsslachtoffers gebeiteld. Op de linkerzijde werden onder 'Soldaten' de namen van alle gesneuvelde militairen aangebracht. Onder 'Inlichtingendienst' werd de naam van Liboor Slock opgenomen. Voor deze jongeman had Antoon in 1919 een grafmonument vervaardigd zoals we later nog zullen zien. Onder al deze namen werd toepasselijk 'Vergeet nooit' gebeiteld. Net zoals alle letters op dit monument werden deze witgekleurd zodat ze duidelijk leesbaar zouden zijn. Van Parys hakte aan de bovenkant van deze zijde het Deinse wapenschild in het arduin. Aan de rechterzijde werden onder 'Opgeëischten' alle namen van de 9 gestorven opgeëisten in het blok gekapt. De gewone burgerslachtoffers van W.O. I kregen geen vermelding bij naam. Onder de opgeëisten staat wel te lezen 'En onze 37 civiele dooden'. (aan het einde van de Deinse Markt is een apart gedenkteken voor de burgerslachtoffers van W.O. II gerealiseerd door Geo Vindevogel en Romain Van Assche).

Van Parys hakte ook een tafereel in laagrelief in de achterzijde van het arduinen blok. Dit tafereel ademt een andere sfeer uit. Een vrouw met een soldatenhelm en lauwerkrans in de handen tuurt in de verte. De vrouw stelt 'victorie' voor, maar dan op een ingetogen wijze. De lauwerkrans is ook een overwinningssymbool, maar dit symbool is niet opvallend weergegeven. De kunstenaar wou klaarblijkelijk vermijden dat dit gedenkteken teveel 'de overwinning' uitstraalde. Dergelijke overwinningssymbolen zijn ook zeer schaars in Van Parys' oeuvre van gedenktekens. Achter de rug van de vrouw komt de zon op. De zonnestralen verspreiden zich al. De opkomende zon en de zonnestralen symboliseren het nieuwe begin en nieuwe hoop. Dit wordt nog eens versterkt door een gedicht 'Aan hen die hopen bleven, binst zielesmart en rouw. Aan hen die 't land getrouw den oorlog overleven.' Antoon Van Parys gaf het nieuwe begin en de nieuwe hoop nog eens subtiel aan door in de opkomende zon '11 nov. 1918' te beitelten. De datum van de wapenstilstand werd gezien als een nieuwe start.

De kunstenaar heeft zich bij de realisatie van het bronzen beeld van de man op het oorlogsmonument van Deinze duidelijk geïnspireerd op de beeldhouwwerken van Constant Meunier. 'De piocheur' is bijna even realistisch weergegeven als de meeste beelden van Meunier. Bovendien had Meunier ook een voorliefde om mannen aan het werk te tonen. Daarbij komt nog dat ze vaak in gespierd bloot bovenlijf werden voorgesteld, net als 'De piocheur'. Niet iedere figuur op dit herdenkingsmonument is beïnvloed door het naturalisme van Constant Meunier. De boerenjongen op de voorkant van het monument heeft kenmerken van de expressionistische beeldhouwwerken. Dat is goed te zien aan de voeten en handen van de jongen, die buiten proportie zijn gebeeldhouwd. Er worden dus feitelijk twee kunststromingen in één monument verwerkt. Dit oorlogsgedenkteken is een krachtige aanklacht tegen de oorlog en het toont de zinloosheid ervan. Zelfs een niet zo aandachtig toeschouwer zal dit meteen kunnen opmaken uit het oorlogsmonument te Deinze. Dit monument verdient een plaats bij de meest waardevolle gedenktekens van de streek. In 2010 werd het voorlopig beschermd

OBJECTTYPE

foto

PLAATSEN

Deinze

DATERING

8 oktober 1922

TREFWOORD

Eerste Wereldoorlog, Deinze, gedenkteken, Antoon Van Parys